

Het natuurreservaat « De Kuifeend » te Oorderen-Antwerpen in 1979

H. VOET en L. BENOY,
Conservators

Kraakeend, trots van De Kuifeend

Op 3 oktober 1979 werd het gewestplan Antwerpen bij Koninklijk Besluit vastgesteld. Hierin treffen we volgende belangwekkende paragraaf aan : « Het natuurgebied met wetenschappelijke waarde aan de westelijke zijde van het vormingsstation Antwerpen-Noord moet behouden blijven. Deze gronden, eigendom van de Staat, komen niet in aanmerking voor de modernisering en verdere uitbreiding van het vormingsstation ».

Hiermede kunnen we ons verheugen in de officiële erkenning van het unieke belang van ons natuurreservaat en tevens in de gunstige bestemming die er aan wordt voorbehouden. Het is duidelijk dat thans alles in het werk zal gesteld worden om het beheer van dit terrein voor de toekomst te waarborgen.

Beheer

Doordat de waterstand gedurende de eerste maanden van het jaar nog verder toenam en ook in de daaropvolgende zomerperiode op een gunstig peil bleef, werd de grote centrale waterplas, in tegenstelling met de vorige jaren, niet opnieuw overwoekerd met allerlei verlandingsplanten. Het systematisch uittrekken van landplan-

ten in de oeverzone diende daarom in de zomer en het najaar 1979 niet te worden herhaald.

Wel stonden meerdere andere beheerswerken op het programma, zoals het gedeeltelijk afmaaien van een sterk verruigd weiland, het knotten van Wilgen en het plaatsen van rustpalen voor stootvogels op een opgehoogd gedeelte van het terrein. Tevens werd op enige afstand van de plas een waarnemingshut opgericht. Van het gebruik hiervan tijdens het broedseizoen werd echter afgezien om verontrusting in het gebied te voorkomen.

Tijdens de eerste twee maanden van het jaar werd een voederactie ondernomen ten behoeve van de vogels die door de plotse en langdurige vorstperiode werden getroffen. Zowel in het reservaat als in de onmiddellijke omgeving werden ruim 800 kilogram granen en zaden uitgestrooid, bovendien ook veel oud brood en tientallen kilo's visafval.

Overigens werd in het najaar opnieuw vis uitgezet, met name meerdere witvissoorten zoals Blankvoorn (*Rutilus rutilus*) en Rietvoorn (*Scardinius erythrophthalmus*). Een eerste opvallend gunstige invloed van een dergelijke actie op het broedsucces bij de Fuut (*Podiceps cristatus*)

hadden we in 1978 vastgesteld, toen zes broedparen in totaal tien tot twaalf jongen grootbrachten.

Ornithologisch verslag

Het inventariseren van de broedvogels en het geregeld tellen van de aantallen doortrekkende en overwinterende watervogels werd onverminderd voortgezet. Een overzicht van de verkregen resultaten uit de voorbije twaalf jaar werd gepubliceerd in het tijdschrift *De Giervalk*. Hierbij is vooral aandacht besteed aan de veranderingen die in de loop der jaren in de biotoop zijn opgetreden, onder meer in functie van het beheer. (VOET & BENOY, 1979).

Een belangrijk nieuw element vormde in de zomermaanden van 1979 het voorkomen van de volledige slagpenrui bij meerdere eendensoorten. Dit bijzonder verschijnsel, dat in ons land zelden wordt waargenomen wegens het ontbreken van geschikte terreinen, konden we bij niet minder dan vijf soorten nagaan: de Wilde eend, de Zomertaling, de Krakeend, de Kuifeend en de Tafeleend. Het werd vooral voor de duikeenden duidelijk in de hand gewerkt door een hoog waterpeil en voor de zwemenden door een ideale beschutting, die ontstaan was bij de verdere uitbreiding van het Riet in de oeverzone van de plas.

De belangrijkste broedgegevens en waarnemingen in 1979 worden hierna bondig vermeld.

Futen

Fuut (*Podiceps cristatus*): negen broedparen brachten in totaal zeventien jongen groot; er waren elf broedgevallen, waaronder één nalegsel en één tweede broedsel. Regelmatig waarnemingen tot einde december.

Roodhalsfuut (*Podiceps griseigena*): 5 december, één exemplaar.

Kuifduiker (*Podiceps auritus*): 13 april, drie exemplaren, waaronder één in prachtkleed.

Geoorde fuut (*Podiceps nigricollis*): regelmatig aanwezig tussen 31 maart en 17 juni, tot maximum 5 exemplaren. Eén broedpoging in de derde decade van april. Op 4 augustus één exemplaar in winterkleed.

Aalscholvers en reigers

Aalscholver (*Phalacrocorax carbo*): vijf gegevens, onder meer: 28 mei en 3 juni, één onvolwassen exemplaar.

Kuifaalscholver (*Phalacrocorax aristotelis*): 26 augustus, één adult exemplaar.

Kleine zilverreiger (*Egretta garzetta*): van 16 tot 21 mei, één pleisterend exemplaar.

Woudaapje (*Ixobrychus minutus*): 24 juni, één mannetje. Nieuwe soort voor het reservaat.

Eenden, ganzen en zwanen

Wintertaling (*Anas crecca*): twee broedparen. Een najaarsmaximum van 450 exemplaren op 25 november.

Zomertaling (*Anas querquedula*): twee geslaagde broedgevallen; vermoedelijk wel 4 broedparen. In augustus-september tot maximum een 30-tal exemplaren.

Krakeend (*Anas strepera*): 21 of 22 broedparen, hetgeen vrijwel het gehele Belgische broedbestand uitmaakt. Er werden 20 wijfjes met jongen geteld. Voor de eerste maal werd op dit terrein, tevens voor het eerst in België, rui bij deze soort vastgesteld. Op 2 september reeds 126 exemplaren, waarvan negentig procent mannetjes. Opnieuw regelmatig hoge aantallen in najaar en winter: o.a. 15 september, 188 exemplaren; 7 oktober, 218 exemplaren; 11 en 25 november, respectievelijk 205 en 207 exemplaren.

Slobeend (*Anas clypeata*): naar schatting 20 tot 25 broedparen. Er werden tien wijfjes met jongeren gezien; 24 mei, 23 mannetjes. Hoge aantallen in het najaar: 7 oktober, 347 exemplaren; 13 oktober, 320 exemplaren; 9 december, 308 exemplaren.

Krooneend (*Netta rufina*): van 24 april tot 12 mei, één mannetje.

Toppereend (*Aythya marila*): 15 december, één wijfje.

Kuifeend (*Aythya fuligula*): 70 tot 75 broedparen. Rui onder meer vastgesteld op 5 augustus; 18 augustus, 112 exemplaren. Hoge aantallen: 8 december, 283 exemplaren; 15 december, 352 exemplaren.

Tafeleend (*Aythya ferina*): er werden 24 wijfjes met jongen vastgesteld. Ruiende vogels in juli-augustus; 5 augustus, 139 exemplaren; 18 augustus, 106 exemplaren. Hoge aantallen in december: 8 december, 308 exemplaren; 15 december, 332 exemplaren.

Brilduiker (*Bucephala clangula*): regelmatig in het voorjaar tot 12 exemplaren op 14 april. Laatste datum: 5 mei, één onvolwassen mannetje.

Middelste zaagbek (*Mergus serrator*): twee gegevens: 29 april en 6 mei, één wijfje.

Bergeend (*Tadorna tadorna*): tenminste 5 broedparen. In maart een 40-tal vogels en een hoogtepunt in april: 12 april, 92 exemplaren; vermoedelijk in verband met doortrek.

Kolgans (*Anser albifrons*) en Rietgans (*Anser fabalis*): beide soorten pleisterden voor het eerst in het reservaat tijdens de strenge vorstperiode van januari-februari.

Knobbelzwaan (*Cygnus olor*): vier broedparen; drie geslaagde broedgevallen; in totaal groeiden 9 jongen op.

Wilde zwaan (*Cygnus cygnus*): ook dit jaar een mislukt broedgeval: het vierlegsels bleek op 16 juni verlaten. Het betreft een uit gevangenschap ontsnapt broedpaar.

Dag- en nachtroofvogels

Ruigpootbuiszard (*Buteo lagopus*): vier gegevens tijdens de koudeperiode: 13 januari, 17 en 24 februari en 7 maart, één exemplaar.

Eénmaal in het najaar: 15 november, één exemplaar.

Rode wouw (*Milvus milvus*): 17 februari, één overtrekkend exemplaar.

Bruine kiekendief (*Circus aeruginosus*): een broedpoging in mei, dankzij de gunstige rietuitbreiding.

Grauwe kiekendief (*Circus pygargus*): twee waarnemingen in het voorjaar: 15 en 16 april, telkens één overvliegend mannetje.

Torenvalk (*Falco tinnunculus*): twee geslaagde broedgevallen in nestkasten.

Ransuil (*Asio otus*): 17 februari tot 12 mei, regelmatig één, soms twee pleisterende exemplaren.

Velduil (*Asio flammeus*): 29 april, één exemplaar.

Steltlopers, meeuwen en stern

Porceleinhoen (*Porzana porzana*): 10 juni, een roepend exemplaar; nieuwe soort voor het reservaat.

Scholekster (*Haematopus ostralegus*): drie broedparen. Maximum 42 exemplaren op 28 maart.

Houtsnip (*Scolopax rusticola*): 18 november, één exemplaar.

Grutto (*Limosa limosa*): 8 broedparen.

Tureluur (*Tringa totanus*): drie broedparen.

Dwergmeeuw (*Larus minutus*): zeven gegevens, waarvan zes tussen 19 april en 21 mei, één of twee exemplaren, behalve op 21 april: 4 volwassen exemplaren.

Futen in zomerkleed

Witwangstern (*Chlidonias hybrida*): 8 mei, één exemplaar in prachtkleed.

Scharrelaar en zangvogels

Scharrelaar (*Coracias garrulus*): 3 juni, één exemplaar.

Rouwkwikstaart (*Motacilla alba yarrelli*): 23 maart, één paar.

Engelse gele kwikstaart (*Motacilla flava flavissima*): 18, 19 en 21 april, telkens 3 mannetjes en één wijfje; 6 mei, één mannetje. Eerste waarnemingen van deze ondersoort in het reservaat.

Noordse gele kwikstaart (*Motacilla flava thunbergi*): twee gegevens: 8 mei, 3 mannetjes en twee wijfjes in groep; 12 mei, 7 exemplaren.

Beflijster (*Turdus torquatus*): 14 april, één mannetje; 14 oktober, één wijfje.

Blauwborst (*Cyanosylvia svecica*): 12 tot 15 broedparen. Toename tegenover in 1978.

Baardmannetje (*Panurus biarmicus*): 3 november, één exemplaar.

Literatuur

VOET, H & L. BENOY, 1979: Het natuurreservaat te Oorderen - Antwerpen als broedgebied en pleisterplaats voor watervogels. De Giervalk 69: 111-156